

Nadzorstveni pogledi na notranjo varnost in demokracijo

Janez Pečar*

Salus populi suprema lex (esto)
Blaginja naroda boji najvišji zakon
Cicero (106—43)

Naša notranja varnost je odvisna predvsem od položaja v novi državi. Brez varnosti ni upati na pričakovani razvoj demokracije. Dosedanja izhodišča upoštevajo predvsem opiranje na policijo in obveščevalno dejavnost ob nekaterih drugih možnostih, pri tem pa zanemarjajo zasebno varstvo in različne oblike državljskega samovarovanja. Poleg tega smo brez ustreznih »politik« omejevanja deviacij in vzdrževanja varnosti in brez vsakih strategij, hkrati ko politika skuša dominirati nad državnimi kontrolizmi, kljub željeni depolitizaciji.

Z zasebnim varstvom, samovarovalnim organiziranjem državljanov in z razvojem lokalne samouprave nastajajo novi pogledi na »varnost«, ki se deloma že privatizira. Zato je tudi pri nas mogoče pričakovati ustrezno dihotomijo med državnim in zasebnim na področju varnosti in postopno prepuščanje skrbi za varnost ljudem, podobno kot je to bilo že v nekdanji Jugoslaviji, le da je bilo preveč ideologizirano. Z deetatizacijo varnosti in nadzorstvom nastajajo potrebe po alternativnih modelih, glede katerih nikoli nismo bili posebno inovativni in ustvarjalni, zlasti ne pri prevenciji.

Država trenutno krepi in širi svoje nadzorstvene mehanizme in svoj varnostni sistem predvsem centralizira, etatizira in birokratizira. Za nadzorstveno racionalizacijo in produktivnost pa se sploh še ne zmenimo, kljub procesom demokratizacije in skrbi za človekove pravice. Z naraščajočo demokracijo in državno kontrolizacijo, se zato vsiljuje vprašanje, ali več demokracije v novi samostojni državi res potrebuje več državnega nadzorstva in koliko časa? »Net widening« v državnem nadzorstvu pa gotovo ni ključni temelj za demokracijo, še posebno glede na univerzalizacijo in globalizacijo tako varnosti kot demokracije.

Ključne besede: politika, demokracija, notranja varnost, družbeno nadzorstvo, zasebno varstvo, lokalna samouprava.

UDK: 351.74:342.34

Med različnimi vrstami varnosti razločujemo tudi »notranjo«, in »zunanjo«. Zunanja je tista, ki se ukvarja z vsemi okoliščinami ogrožanja neke države celote od zunaj, kar je odvisno od stanja v meddržavnem pomenu v prav določenem času in prav določenih razmerah na kateremkoli delu sveta.

Zunanja varnost je v veliki meri odvisna od tega, kakšna je posamezna država in kakšna njena moč ali pa vsaj, s katerimi drugimi državami se družijo in koliko jo te podpirajo kadar je v nevarnosti zaradi ogrožanja od drugih, predvsem sosedov, kolikor to problematiko dojemamo le vojaškopolično, obrambno in ne gospodarsko, kar postaja čedalje bolj bistveno.

Notranja varnost pa je odvisna predvsem od položaja doma in od sposobnosti obvladovanja ogrožujočih tokov, procesov, dogodkov ali ljudi znotraj suverenosti neke države. Zato ima vsaka država določeno količino mehanizmov za vzdrževanje »notranje« varnosti, ki ob varnostnih merilih delujejo, kakor pač zmorejo. Kajti pravo, s katerim se vsaj formalno varujemo, izraža le določeno raven ozaveščenosti stanja, ki ga je šele treba zagotoviti, da bi imeli kakorkoli zavarovano »varnost« kot vrednoto, ki ob koncu drugega tisočletja postaja ena izmed najpomembnejših in temeljni pogoj za uresničevanje

prenekaterih drugih vrednot, ali kar varnosti, kot so: pravna, industrijska, zasebna itd., tja do javne in državne varnosti.

Zato v moderni državi **brez »notranje« varnosti tudi ni upati na demokracijo**, ali pa je ta vsaj močno problematična, kar je seveda odvisno od vrste družbe in čestokrat tudi od ocen stanja. Te ocene pa niso le emocionalizirane, ampak tudi politizirane. In prav v tem je vsa nesreča vrednotenja katerekoli varnosti, ki zaradi spremenjenih družbenih razmer in brez strokovnih pogledov postaja čestokrat nedosegljiv ideal in objekt manipulacije nosilcev varstva, kolikor ne strankarske politizacije.

Že zaradi tega je demokracija kot politični sistem, v katerem ima ljudstvo najvišjo oblast in suverenost, močno vprašljiva. To toliko bolj, čim bolj je **varstvo osebnih in političnih pravic državljanov prepuščeno preveliki arbitrarnosti oziroma diskreciji** in čim bolj je ogrožena enakopravnost državljanov pred zakonom. Toda, vsaka demokracija je hkrati tudi omejena in regulirana s pravicami in dolžnostmi in je že s tem relativizirana, njena uresničljivost pa je prepo-gosto prepuščena posameznim državnim, predvsem kontrolnim mehanizmom — vsaj kolikor zadeva vedenje in ravnanje. Zato velja obe, notranjo **varnost in demokracijo, preučevati** in problematizirati zlasti za ta naš čas, v katerem se srečujemo tako z naraščanjem demokracije (in deviantnosti) kot tudi z razraščanjem kontrolizacije. Ustrezna resolucija o

* Janez Pečar, diplomirani pravnik, doktor znanosti, redni profesor za kriminologijo, 61000 Ljubljana, Rozmanova 2.

izhodiščih zasnove nacionalne varnosti pa te problematike v glavnem ne načanja, čeprav bi to morda pričakovali. In prav v tem se kaže potreba tudi po nekem konceptu notranje varnosti, kajti zgolj naštevaje problemov (glej resolucijo pod II) ne rešuje stanja, marveč izraža predvsem moč diagnoze in nepredvidevanja tako notranjih kot zunanjih dejavnikov, ki vplivajo na notranjo varnost.

1. Varnostni interesi in samovarovalna miselnost

Veljavna slovenska zakonodaja in tista, ki je v pravi na notranjevarnostnem področju, kažeta predvsem naslednje:

— država je tista, ki s svojo domiselnostjo pri vlogi in vzdrževanju varnosti v ta namen poleg tradicionalnih kontrolizmov ustanavlja tudi nove,

— karkoli že počenja država glede notranje varnosti v Sloveniji, ni pri tem posebno inventivna, ne v normativnem ne v mnogih drugih pogledih,

— čeprav se od časa do časa s tako normo ali aktom spomni na javnost ali na potrebo po njeni participaciji v varnostni dejavnosti, pa po drugi strani ne kaže posebne pripravljenosti, da bi javnost intenzivneje pritegnila niti h kriminalni prevenciji in prav tako ne k sodelovanju na prenekaterih drugih področjih,

— nekateri mehanizmi si sicer ločeno, redkeje pa usklajeno in načrtno prizadevajo za posamezne akcije, zaradi česar

— ni neke jasno zastavljene notranjevarnostne politike, ki jo v vsej njeni razsežnosti, neusklajenosti in brezbriznosti, če že ne destruktivnosti, v marsičem tako ali drugače problematizira naša strankarska politika.

Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije (Ur. l. RS 71 — 2568/93 z dne 30. decembra 1993) v svojem »državnem intervencionizmu« načanja nekatere poglede, ki gotovo izražajo varnostne interese v državi. Toda, le-ti so predvsem izhodišče za »zunanjo« varnost in ne dosti, ali pa sploh ne, za »notranjo«. Resolucija sicer upošteva globalne tokove in spremembe v Evropi, kakor tudi razna gospodarska, socialna, razvojna, kulturna in druga gibanja tako doma kot v tujini, toda dosti bolj jih dojema v zunanjepolitičnem in obrambnem smislu kot pa v notranjevarnostnem.

S tem je nedvomno izražena pomanjkljivost našega pojmovanja varnosti doma, še posebej, ker je v »varnostnem sistemu« upoštevana predvsem država s policijo in obveščevalno dejavnostjo. To gotovo kaže

na domet domiselnosti in zavesti dosedanjih snovalcev notranjevarnostne politike, ki se navsezadnje tudi iz bližnje preteklosti niso veliko naučili, hkrati pa niso dovolj upoštevali ne znanja in ne izkušenj od drugod, ki bi jih lahko uporabili vsaj v določenem obsegu, kolikor že pri nas ni ustrezne ustvarjalnosti.

Toda, moč in ustreznost zunanje politike je odvisna od notranje trdnosti in koherentnosti. Glede na to, kar »doma smo« in koliko »nas je«, toliko se je mogoče razkazovati navzven. In kakršni so naši skupni in posamični interesi ter kakršne so naše tako višje kot nižje vrednote v tem smislu, tolikšna je lahko zmogljivost sistema, v katerem obvladujemo varnostne razmere v državi. Ta pa je majhna in ogrožena od zunaj in od znotraj. Od znotraj verjetno dosti bolj kot od zunaj, kar se vidi v razraščanju kontrolizacije, ki je predvsem »state centered« in zaradi tega dokaj odtujena, draga in tudi slabo uspešna. Dogaja se celo, da država s svojimi mehanizmi ustvarja deviacije in »proizvaja« afere, deluje neusklajeno, nastopa predvsem represivno, nasploh pa ne deluje v kontekstu neke načrtne »politike« omejevanja deviacij in nima izdelanih strategij.

»Varnostni interesi«, kolikor so sploh očitni, so v tem trenutku usmerjeni v varovanje pred nevarnostjo, kolikor toliko pomembno za državo zdajle in pozablja na jutrišnja dogajanja v zvezi z organiziranim, mednarodnim, nadnacionalnim in podobnim kriminalom celo mafijskega tipa. Slovenski parlament ni naklonjen prenekaterim mehanizmom države, njihovi »oboroženosti«, usposobljenosti in pripravljenosti za boj z nevarnostmi, ki nam grozijo na notranjevarnostnem področju v bližnji prihodnosti. Hkrati se kaže nenavadna sumničavost do nekaterih možnosti regulacije posameznih vprašanj, ki tako ali drugače segajo v notranjevarnostno problematiko, so pa najprej usmerjena zoper kriminal in ne v ogrožanja človekovih pravic in državljskih svoboščin, čeprav je to vedno lahko tudi dvorezen meč. Toda, zakaj vedno najprej pomisliti na slabo v delu slovenskih kontrolizmov in ne na koristi, ki bi jih z njimi imeli za slovensko družbo.

Krepitev državne kontrolizacije in zanemarjanje udeležbe javnosti, opuščanje varnostnega samoorganiziranja državljanov, nespodbujanje varnostnih predlogov in državljskega združevanja, spregledovanje možnega delovanja interesnih organizacij itd., ustvarjajo konfliktnost v uravnoteženosti družbenih prizadevanj za izboljšanje varnosti. Samo z zakonodajo se stanje ne izboljšuje. Razvoj deviacij in strukturni premiki že pomenijo nevarnost in notranje ogrožanje. Tehnološke spremembe, nezadržnost želja (še vedno) enakih možnosti, težnje po enakosti

posameznikov ter znanju¹ pa bodo še bolj poglobljali razkorak med pragmatičnim reševanjem stanja in teoretično praznino razumevanja položaja okrog nas. Že zato je kakršnakoli unipolarnost več kot škodljiva.

S političnimi pritiski na sodstvo, z jemanjem pristojnosti posameznim kontrolnim mehanizmom, z laičnim ravnanjem pri reševanju posameznih strokovnih vprašanj (četudi v parlamentu), z nezaupanjem v policijo, z nepravočasnimi regulacijami itd. ter ob hkratnem naraščanju deviacij, se bo čedalje bolj potrjevalo, da je država na »notranjevarnostnem tržišču« najboljši zgubarsko podjetje. Od tod tudi **potreba po oblikovanju najpomembnejših varnostnih interesov**, predvsem z udeležbo javnosti, vključno z njeno samovarovalno organiziranostjo in ustvarjanjem temu primerne državljske zavesti.

2. Varnost kot politika

Varnost, še posebej pa »notranja«, ne more brez politike, kajti upravljanje družbe, četudi le na tem področju ali v zvezi z deviantnostjo in nevarnostmi, ki nastajajo znotraj katerekoli državne ureditve in njene organizacije — je vendarle vedno politika. In četudi je ravnanje in obravnavanje odklonskih pojavov predvsem strokovno delovanje, je hkrati tudi neka politika, čeprav morda le »kriminalna politika« ali politika zatiranja in omejevanja deviantnosti.

Če sprejmemo hipotezo, da so deviantnost, amoralnost, asocialnost, škodljivost in nasploh nekoristnost nekega delovanja kogarkoli v slovenski družbi tisto, kar je znotraj države ogrožujoče in nevarno, potem pristajamo na to, da je naša »varnost« prav s tem najbolj napadana. In res, nekatere politične stranke skušajo oblikovati svoj »imidž« tudi z bojem zoper korupcijo, zoper odtekanje kapitala v tujino, z upiranjem nepravilnostim itd., tja do očitkov državi, da ne stori dovolj za krepitev »notranje varnosti«, če vse kakorkoli neugodne pojave in tokove spravimo na ta skupni imenovalec.

S tem pa tudi »varnost« postaja »politika«, v njenem najbolj vulgarnem pomenu. In to toliko bolj, čim bolj se nevarnost za nas izrablja kot argument v boju zoper nekatere in če je le mogoče, zoper drugače misleče. In ker so tudi nosilci družbene moči podrejeni nekim politikam, čestokrat ideološko indoktriniranim, s tem motivirani, če ne omejevani, se lahko dogaja, da imamo o varnosti različna gledišča, odvisna od pripadnosti posameznim političnim skupinam. Toda, najbolj pomembni udeleženci pri odkri-

vanju deviacij (policija) naj bi bili depolitizirani že po pravu. Ob tem pa se srečujemo z dvema procesoma:

— z depolitizacijo, profesionalizacijo in juridizacijo obravnavanja deviacij, in

— s politizacijo silnic, delujočih na formalno nadzorstvo države.

Naše formalno nadzorstvo je določeno politično in je odraz ravni politične kulture, ki ni posebno na višini, kajti naša »politika« najraje »pere svoje umazano perilo« kar v tujini in zunaj išče svoje zaveznike za poravnavanje domačih računov, kar je gotovo moteče tudi za našo notranjo varnost. Toda, večina družbenih konfliktov, kriz in razmerij se rešuje s politiko skupnosti. Zato moramo reči, da »politika« ne le dominira nad ustreznimi mehanizmi, ampak tudi z njimi manipulira in si jih porazdeljuje po izhodiščih udeležbe pri oblasti, kar izhaja iz volitev. To se kaže predvsem na državni ravni, medtem ko bo praksa pokazala, kako bo to v lokalni samoupravi. Nadzorstvo države ali formalni kontrolizmi so vedno odraz nekkih politik, zaradi česar je njihova depolitizacija (zlasti policije) vsaj dvomljive vrednosti, če ne kaj več.

Ker pa je demokracija družbena ureditev, ki dopušča različnost in se upira uniformnosti že po svojih temeljnih izhodiščih, je tudi vsakdanjo kontrolno prakso mogoče dojemati različno. Nadzorstvo v okviru pravne urejenosti pa lahko v marsičem deluje selektivno in diskrecionarno, ne da bi se bali, da krši norme, in prav v tem okviru je mogoče predvidevati politizirano odzivanje na družbene razmere, četudi v okviru regulacije in prepovedanosti politizacije obravnavanja vsakdanje kriminalne kazuistike.

Različni ideološki aparati države in družbe, vključno z njenimi političnimi strankami, lahko delujejo na praktičnega nadzorovalca v kateremkoli nadzorstvenem mehanizmu, da ravna v skladu z določenim, četudi političnim prepričanjem, ne da bi bila kršena prepoved politizacije, ali bolje rečeno, prepoved formalnega pripadništva političnim strankam. Že zaradi tega je tovrstna »prepovedanost« lahko iluzorna. In če je tako, potem je t. i. »politični kanibalizem«² v deželah bivšega realnega socializma (z nami vred), ki ga marsikdaj predstavljajo prenekateri varovalni ukrepi v nadzorstvenih mehanizmih, hkrati in prej nekakšen revanšizem in fobičnost, izražena v novih razmerah zaradi spominov na pretekli politični sistem.

Zato se velja vprašati, **zakaj naj bi bila v pravni državi, urejeni z normami, ne nazadnje tudi organizacijski in ne le vsebinski — depolitizacija sploh potrebna?** Do katere ravni? Ali je kot politiko

¹ Szabo, Crime and justice in the year 2000, s. 279.

² Fogel, s. 7.

razumeti tudi kriminalno politiko in pri katerih vprašanih? Ali je mogoče pristajati na to, da je politično konceptualizirano kriminalno politiko mogoče izvajati nepolitično? Kako potem dojemati profesionalizacijo nadzorstvenih poklicev — nepolitično ali politično? In prav tako bi se bilo treba dogovoriti, kako je s: »pravičnostjo, človekovimi pravicami, avtonomnostjo zasebnosti, zakonitostjo, omejevanjem države, neodvisnostjo sodstva, participativnostjo, varnostjo (Mihaljevič, N.: Nova svetovna ureditev tretjega tisočletja — Delo, 9. 12. 1994).

Za reševanje konfliktnih družbenih položajev je vedno potrebna neka politika, **deviantnost ter reagiranje zoper njo pa terjata prav tako določeno politiko**. Ali zato sploh lahko pričakujemo tudi depolitizacijo varnosti? Ali pa se moramo braniti s politizacijo varnosti in depolitizacijo mehanizmov za njeno vzdrževanje.

3. Zasebno varstvo in zasebna varnost

Zasebno varstvo, kot mehanizem za vzdrževanje zasebne varnosti ima svoj izvor in korenine že tisočletja nazaj, že od upoštevanja »lex talionis« in vsega, kar je dajalo pečat samovarovanju pred nevarnostmi v odnosih med ljudmi v starih človeških skupnostih.

Ko si je država polagoma in v zadnjih stoletjih čedalje bolj prilajala obravnavanje konfliktov, je postala **najpomembnejši dejavnik**, ne le za reševanje posameznih vprašanj, ampak tudi poglavitna sila za varovanje pred ogrožanjem. Toda, kapitalizem je kmalu spoznal, da država ne more nuditi varstva le na zahteve ljudi, marveč tudi vsem enako, v skladu s pravnimi normami. In če sprejemamo tezo, da je predvsem organizirani kriminal otrok kapitalizma, potem lahko rečemo tudi, da je **razraščanje zasebnega varovanja** (ali zasebne policije) **otrok demokracije**, potem ko je prišlo do spoznanja, da ni le »gola« moč tista, ki odloča, kako se kdo želi in more varovati, ampak predvsem denar, s katerim je določeno stopnjo varnosti mogoče kupiti.

Z najbolj znano »Pinkerton Agency« (Allan Pinkerton 1819—1894, ustanovitelj American National Detective Agency) se verjetno začne obdobje zasebnih varnostnih organizacij, ki se v tem stoletju čedalje bolj razraščajo, tako da v marsičem že tekmujejo z državo. Kajti sodobna kapitalistična država je spoznala, da s svojimi mehanizmi zagotavlja varnost sicer pravnoformalno vsem enako le do

določene ravni, hkrati ko je to **varovanje neena-komerno porazdeljeno**, selektivno in preveč diskrecionarno ter odvisno od mnogih okoliščin. To pa ustvarja ne le nezaupanje v državno organizacijo, marveč tudi strah pred nevarnostjo in kriminalom, ki terjata drugačno zasnovanost varstva in varstvo poleg države. In res, v tem stoletju prihaja do »eksplozije« zasebnega varovanja in to tako daleč, da mu celo država pogodbeno prepušča posamezne dejavnosti (vključno z izvrševanjem kazni v zasebnih zaporih) in omogoča, da zasebne organizacije delujejo hkrati z njo, čeprav včasih celo konfliktno in ne samo v smislu njenega koncepta.

Zato smo danes **pri nas priče nastajanja zasebnega varstva**, poleg tistega, ki ga predstavlja država s svojimi nadzorstvenimi mehanizmi že od nekdaj. Ker pa smo šele na začetku in v podobnih položajih so tudi druge, nekdanje socialistične družbe (predvsem Madžarska), se pojavljajo naslednja vprašanja:

— do kod lahko seže privatizacija varnosti v tistem svojem delu, ki omogoča podjetniško organiziranost in prodajo varstva za denar,

— katere dejavnosti je mogoče v celoti prepustiti zasebnemu varstvu (zasebni policiji) in katere le deloma,

— koliko »svobode delovanja« je mogoče dovoljevati zasebnemu varstvu, da ne bi postalo prenevaren tekmeč državi, ki mora vendarle varovati svoj ugled in avtoriteto,

— kakšne naj bodo »cene« uslug zasebnega varstva in ali je mogoče upati, da jih oblikuje le »varnostno tržišče«,

— kakšne naj bodo zahteve države do zasebnega varstva; ali izredno stroge, kar vodi do boljše kakovosti delovanja, kot ga nudi ona sama, ali popustljive, kar pelje do izgubljanja podjetnosti in podrejanju državi,

— kako naj sploh delujeta državno in zasebno varstvo (državna in zasebna policija), da bo njuna dihotomna dejavnost v korist varnosti in da ne bo ustvarjala nenehne konfliktnosti.

Z nastopanjem detektivskih dejavnosti in različnih služb varovanja z njihovimi latentnimi in manifestnimi vlogami se tudi pri nas **ustvarja nov pogled na varnost, ki se privatizira**. Varnost (z njo tudi »notranja«) tako ni več izključno domena države. Na varnostnem področju zato delujejo različni dejavniki. Pod nadzorstvom države vendarle nastajajo novi in drugačni kontrolizmi od tistih, ki smo jih imeli doslej. Čeprav se »varnost«, ki jo vzdržuje država in servisna dejavnost, ki jo nudijo v posebnih varnostnih organizacijah, izražata s podobnimi sredstvi, pa so lotevanja docela drugačna, in kar je najbolj

pomembno, **plačnik postaja lastnik varnostnih uslug** in dejavnosti, medtem ko za državo tega ne moremo reči.

Z razvojem zasebnega varstva in ustvarjanjem zasebne varnosti bodo tudi državni varnostni mehanizmi čedalje bolj prisiljeni delovati »servisno«, »problemsko naravnano« in h »klientom usmerjeno«. Če se porazdeljevanja varnostnih uslug ne bodo lotevali na ta način, bodo prihajali v spopade z javnim mnenjem, kar jim ne bo v korist, še posebno, ker **družbenoformalno nadzorstvo čedalje bolj potrebuje naklonjenost javnosti in razumevanje za svoje delovanje**. To dvoje pa v Sloveniji že od parlamenta navzdol ni ugodno in ustrezno pričakovanjem, ki jih kontrolni mehanizmi povsod po svetu goje predvsem o sebi.

4. Lokalna samouprava in varnost

Kljub močni centralizaciji, resda majhne slovenske države, ki si verjetno ne more dovoljevati prevelikih regionalizmov, vendarle poudarjamo procese lokalne samoorganiziranosti. Z njo pa se načenjajo vprašanja: deatizacije varnosti, razcepa med državo in družbo, morebitne decentralizacije varnostnih uslug, pluralizem kontrolizmov, razmerja med represijo in prevencijo, interakcij med mehanizmi varstva, kaj početi na republiški, regionalni in lokalni ravni, kje pričakovati več participacije ter s kom, s čim in za kaj, kakšen vigilantizem dopuščati zlasti v lokalnih skupnostih, kaj nalagati komunalnemu redarstvu itd.

Na večino vprašanj še ni odgovorov, četudi je bilo v preteklosti dosti storjenega predvsem na tistih ravneh, kjer ljudje delajo skupaj in sami s svojimi dejavnostmi ustvarjajo konfliktnosti, ki jih je najbolje reševati s tistimi dejavniki, ki so jim blizu. Kajti to je verjetno najcenejše in najhitrejše reagiranje zoper deviacije in spopade, zoper katere je navadno težko ustrezno reagirati z odtujenim nadzorstvom države, pa čeprav bi bilo še tako kakovostno in številno.

Že samo zato zamisli o lokalni samoupravi same od sebe ponujajo razmišljanja o tem, kako jih uporabiti za nadzorstvene dejavnosti, ne toliko v pomenu represiranja pojavov in ljudi, kolikor predvsem za preprečevanje odklonskosti in konfliktnosti. Sedanja pogledi na ureditev nadzorstvenega delovanja predvsem upoštevajo policijo, ki je gotovo izredno pomemben dejavnik vzdrževanja notranje varnosti in vsega, kar sodi vanjo, vključno z javnim redom in mirom, zagotavljanjem varnega prometa, odkrivanjem in dokumentiranjem kriminalitete in pred-

vsem ugotavljanjem storilcev, tja do uspešnega pregona in sojenja. Toda, to je vendarle »samo država«, ki **deluje odtujeno, z institucijami, ki nosijo s seboj vse slabosti »birokratske organizacije«** (po M. Webbru), ki imajo svoja učinkovitostna merila, z dejavnostmi, ki so med seboj pogosto nepovezane, kolikor niso celo konfliktne (naše nadzorstvene afere), in kar je posebno pomembno, vse skupaj je zelo drago in marsikdaj neproduktivno.

Toda moramo reči, da pri nas sploh ni nič drugače kot drugje po svetu, kjer želijo zlasti tisto, kar zadeva ljudi v lokalni skupnosti — spremiti in izboljšati predvsem spodaj, torej na terenu. Od tod zamisli o skupnostni policiji, o policiji, ki bi skrbela za varnostno počutje tam, kjer so ljudje najbolj ogroženi, ne glede na to, ali je ta ogroženost resnična ali namišljena, ob spoznanju, da strah pred kriminalom ustvarja več škode od kriminala samega itd. »Community policing« je že nekaj časa »tema dneva« policijskih organizacij in njihovega delovanja v lokalni skupnosti, o čemer je veliko razprav, ki so si tudi nasprotujoče in neučinkovite. V tem kontekstu tudi Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije pravi naslednje: »Posebnega pomena za večjo varnost je spodbujanje varnostnega samoorganiziranja državljanov, ljudske iniciative ter delovanje interesnih organizacij. Teh dejavnosti ni mogoče nadomestiti z državnimi ali oblastnimi inštitucijami«.

Prav zato je velikega pomena javno **sodelovanje pri ustvarjanju in vzdrževanju varnosti**. Gre torej za modele in načine participacije samoorganiziranih državljanov v lokalni skupnosti. Zato bi se najprej veljalo izogniti vsemu tistemu, kar se je pokazalo nekoristno v bližnji preteklosti, ko dobre ideje niso bistveno prispevale k boljši varnosti, ki je tudi čustveno vprašanje, problem (varnostne) kulture, stopnja civilizacije in državljanske solidarnosti ter, ne nazadnje, kaže raven odnosov določenih skupin ljudi in države.

Zato »notranje« varnosti ne gre politizirati in strankarskopolično problematizirati in to ne z raznimi ligami, protikorupcijskimi zborovanji in združenji in ne s posameznimi stigmatizacijami prav izbranih besed. (Notranja) varnost je že sama po sebi preveč zamotano »stanje«, da bi ga lahko prepuščali nasprotujočim se politikam.

Toda, **sodobne družbe pred koncem drugega tisočletja spuščajo** ne le nadzorovanje, ampak tudi **skrb za varnost navzdol** k ljudem v okolju, kjer žive in delajo. Država se ljudem čedalje bolj približuje, premaguje svojo odtujenost od njih in jim pomaga ter podpira njihovo varnostno ustvarjalnost, tudi s spodbujanjem k različnim vigilantizmom z napelje-

vanjem k prostovoljno motiviranemu sodelovanju, z vabljenjem na interesno združevanje ter z različnimi možnostmi — to ni le »community policing«, ampak tudi »community policing of the police«³, kajti drugih nadzorstvenih mehanizmov navadno ni v krajevnih skupnostih ali na lokalni ravni.

»Moderna in racionalno organizirana policija«⁴ je torej **policija, ki presega svojo lastno institucionalnost** in se vključuje v lokalno samoorganiziranost in samoupravljanje s kriminalom pod vplivom strokovne dejavnosti, ki je še kako koristna za reagiranje zoper deviantnost v lokalni skupnosti. Moderna policija je policija (**vertikalno vzdržuje razmerja z državo, horizontalno pa sodeluje z množico**), predvsem preprečevalnih dejavnikov, seveda odvisno od konkretnih gostitev pojavov, nevarnih in sumljivih ljudi, ter različnih procesov, ki motijo javni red in mir v lokalni skupnosti. To pa je hkrati tudi možnost za zmanjševanje »naraščajočih napetosti med policijo in javnostjo«⁵ in priložnost za spoznavanje in »identifikacijo potreb skupnosti«⁶.

5. Alternativni nadzorstveni modeli

Z naslednjim desetletjem se bodo demokratične, zlasti pa razvitejše države postindustrijskih družb in humanejšega kapitalizma zaradi sprememb v velikem delu sveta, ob težavah raznih univerzalizmov oziroma globalizmov, nacionalizmov in seveda individualizmov, soočile z **neslutnimi problemi kriminala in druge odklonskosti**, ki ponekod postajajo dramatični. Že sedaj opozarjajo v nekaterih državah, da kriminal ogroža njihove družbene ureditve, ker mu ne morejo do živega samo z državnim posredovanjem in zato iščejo najrazličnejše možnosti za njegovo obvladovanje. Kriminal se namreč nenehno povezuje ali navezuje na nekatere, zanj ugodne procese, tokove in dogodke, ki marsikdaj že sami po sebi ogrožajo varnost ljudi in so včasih celo izredno velikih razsežnosti. Če nič drugega, se že zdaj, kljub težnjam po mednarodnem sodelovanju, odpravljajo gospodarskih, kulturnih in drugih zaprek, pojavljajo **potrebe po strožjem nadzorstvu** na državnih mejah ali vsaj mejah posameznih skupnosti (npr. Evropske unije), popolnem nadzorovanju zračnega prostora, po skupni politiki glede migracij in podeljevanj pravice do azila in viz ter ravnanja s tujci itd., vključno z načrtovanjem skupnega boja zoper

narkomanijo, trgovino z orožjem in strelivom, zoper organizirani, zlasti mednarodni oziroma nadnacionalni kriminal itd.

Globalne tokove in **skupno mednarodno politiko** v zvezi z nekaterimi vprašanji je **mogoče oblikovati** tako na državni ravni kot z **različnimi mednarodnimi dogovori in soglasji**. Toda ob tem ostaja vrsta pojavov, ki zadevajo vsako državo znotraj nje in postajajo izključno njen notranjevarnostni problem. Zato poleg državnih organov ustvarjajo določene alternativne, nadzorstvene in varstvene možnosti povsem neformalnega ali določenega institucionaliziranega nadzorovanja, paradržavnega in podobnega vplivanja na zmanjševanje deviacij, ki nastajajo v posameznih družbenih okoljih.

Četudi gre pri tem za različnost pogledov in stališč, določenih s pojavnostjo in škodljivostjo posameznih pojavov, ki nosijo s seboj vso navlako nacionalnih oziroma etničnih, gospodarskih, kulturnih, zgodovinskih in še kakšnih drugih značilnosti,⁷ se vendarle povsod **kažejo težnje po opiranju na izvendržavne dejavnike**. Kajti, država je, kljub vsem sredstvom, ki jih ima na voljo, čedalje manj sposobna umirjati kriminalne tokove in obvladovati posamezne ekscese in represija tudi na splošno ni več najbolj obetavno sredstvo za preprečevanje nevarnosti. Predvsem pa država z represijo nastopa šele po posledicah, torej »post delictum«, takrat ko je v glavnem že prepozno.

Zato je normalno, da čedalje bolj prihaja v ospredje možnost zatiranja, **omejevanja in preprečevanja deviacij in kriminala** predvsem z **načini, ki pravno formalno niso regulirani** in ki jih dosti bolj izvajajo drugi mehanizmi kot država sama. Če naj bi se država, kot institucija, z vsemi svojimi mehanizmi vpletala v kriminalno prevencijo, mora gotovo imeti tudi to dejavnost urejeno, razmejevano, določeno in sploh normativizirano. Preprečevanja pa v kriminalnem omejevanju večinoma ni mogoče urediti na pravnoformalni način, zlasti ne v vseh položajih, ko posledice sploh še ni in ko ni jasno, kako je s krivdo in odgovornostjo vseh tistih, ki se v potencialnih situacijah pojavljajo kot akterji. Tudi zaradi tega ostaja **kriminalna prevencija za državo predvsem paraprofesionalna** in zlasti marginalna dejavnost. Država se ne more lotevati kriminalne prevencije ne da bi pri tem uredila tudi svoje in klientove pravice in dolžnosti, podobno kot je to za vse njeno delovanje »post delictum«. Če pa tega ne more, je tovrstna dejavnost z njenega stališča bolj mit kot resničnost, kolikor pa to počne, se spušča na spolzka tla poseganja

³ Findlay / Zvekić, s. 33.

⁴ Tavčar, N., s. 1.

⁵ Szabo: La police et public: Images et réalités, s. 21.

⁶ Wells et al., s. 48.

⁷ O vsem tem velja prebrati: Findlay / Zvekić: Alternative Policing Styles: Cross Cultural Perspectives, UNICRI, Rim, 1993.

v človekove pravice in državljsanske svoboščine. Že zato je predvidevanje, da bo npr. »osnovno delo vodje policijskega okoliša po novem preventivna, oziroma preventivna dejavnost«⁸ — ali iluzija ali nepoznavanje stvari takšnih, kakršne so.

Od tod potreba po opredelitvi, kaj je kaj in kdo naj kaj počne docela legitimna, zakonita in strokovna. In četudi se povsod lotevajo zatiranja kriminala z različnimi alternativnimi modeli in v lokalnih skupnostih, v posameznih skupinah, v soseskah in celo blokih, v delovnih organizacijah, tja do družine, večinoma vendarle ostajajo na ravni nekega voluntarizma, vigilantizma in prostovoljnosti.

To pa se dogaja strokovno in ob pomoči, svetovanju in sodelovanju države in njenih organizmov oziroma kontrolizmov, ki si prizadevajo za določeno »organizacijsko dovršenost, podučevanje skupin, povezovanje in komuniciranje«⁹.

Toda, država najbrž ne more obdržati svoje dominacije nad obema, to je nad represijo in prevencijo. Nad zadnjo gotovo ne, že zaradi njene nedoločljivosti in nereguliranosti. Če naj bi kriminalna prevencija postala »poklic«, bo ta gotovo vedno zelo problematiziran ali pa ne bo tisto, kar naj bi bil. Morda so se tudi že zato pri nas pojavili Helsinški monitor Slovenije, Civic Link, Demokratični forum Slovenije in še kaj.

6. Racionalizacija nadzorstvenega sistema

Z analizami stroškov in koristi (cost/benefit analysis), v katerih so se pred leti začeli lotevati morebitnega racionaliziranja nadzorstvene ureditve glede posameznih vprašanj, so prišli do spoznanj, da dosti »stvari« teče v prazno. In ne le to. Spomnili so se tudi na produktivnost v varovanju tako držav kot posameznikov in njihovih skupin in tega tudi danes ne gre pozabiti, čeprav so na ocenjevanje »input — output« skoraj v celoti pozabili.

Toda, kjer jim gre za dejanskost, vendarle ugotavljajo, da je strošek na enoto (pojava, zadeve, osumljenca, prijetega, obsojenca itd.) čedalje dražji, ne nazadnje tudi zato, ker je uspešnost relativna, kolikor ne čedalje slabša, hkrati ko se kriminal povezuje oziroma narašča ali dobiva vedno bolj nevarne oblike. Morda tudi zato upada zanimanje za ugotavljanje produktivnosti državnih mehanizmov, ki kakorkoli delujejo na področjih varnosti in nadzovanja, hkrati ko so pri ocenjevanju stroškov in kori-

sti prišli do spoznanja o nedoločljivosti tako posameznih dejavnosti kot vprašljivosti glede produktivnosti nadzorstvenega funkcioniranja.

Toda, globalno se vendarle kaže, da tako varnost kot nadzorstvo čedalje več staneta. Vendar se jima nikjer ne žele odrekati, ne zaradi ugleda države pred njeno lastno javnostjo, ne zaradi morebitnega ogrožanja od drugih v mednarodnih odnosih in še zlasti ne zaradi stopnje kriminala, ki še nikoli doslej ni bila tako ogrožujoča, na kar je opozorila tudi zadnja konferenca Združenih narodov (Neapelj, 21. do 23. november 1994). In bolj ko je določena družba demokratična, bolj jo ogroža kriminal in bolj ko je bogata, več kriminala ima, še zlasti, kjer je organizirani (nacionalni, mednarodni itd.) predvsem podjetniškoposlovnega tipa, ne glede na to, ali je zasnovan kot mafijski ali kako drugače.

Boj s kriminalom je zato čedalje obsežnejši in s tem v zvezi tudi strategije za spopadanje z njim vedno bolj izdelane, povezane, tehnologizirane in predvsem dražje. Ob tem pa tudi konvencionalni kriminal, javni nered in nemir, strah pred kriminalom itd. ne zaostajajo, kar je gotovo čedalje bolj zaskrbljujoče. **Upiranje kakršnikoli deviacijam pa ne zahteva** le utrjevanje in spreminjanje obstoječih kontrolizmov, ampak **tudi ustvarjanje novih** in večje vlaganje vanje. To pa preprečuje tako racionalizacijo nadzovanja in varnosti kot ekonomizacijo in optimalizacijo. **Napredujoči in razvijajoči se varnostnonadzorstveni sistem** je, vsaj v tistem delu, ki ga predstavlja država, čedalje manj povezan s produktijsko ureditvijo družbe in se za prav določen del nevarnosti tudi centralizira, etatizira in birokratizira, tako organizacijsko kot funkcionalno in to toliko bolj, kolikor bolj je treba tudi »notranjo varnost« globalizirati ali pa relativizirati s tistim, kar se dogaja pri sosedih.

Ker je Slovenija majhna država, je toliko bolj podvržena neugodnim procesom, hkrati ko bo tudi vsa Evropa postala v naslednjem desetletju »raj za kriminalce«. Ker se tudi mi vključujemo v njeno organiziranost, se bo tudi naš sedanji »mir« čedalje bolj spreminjal v svoje nasprotje in zahteval tudi večje vlaganje v varnost. In to v »notranjo« relativno dosti več in hitreje kot v zunanjo, na katero sami ne moremo dosti vplivati. Zato je vedno bolj pomembno tisto, kar lahko storimo sami zase in doma že zdaj. Sedanjost katerekoli nadzorstvene in varnostne ureditve kjerkoli po svetu kaže svojo neracionalnost ob razraščanju kontrolizmov pa tudi svojo disfunkcionalnost, zaradi katere bi lahko rekli, po Robertu Martinsonu,¹⁰ »nothing works« ali vsaj »nothing

⁸ Glej: Predstavljamo vam idejni projekt javne varnosti, Varnost, 1992/22—24, s. 3.

⁹ Normandeau, s. 494.

¹⁰ Martinson, Robert: What works: Questions and answers about prison reform, *The Public Interest*, 1974, 22—54.

works well«. Od tod seveda vprašanje, ali je sploh mogoče nadzorstvo in varnost racionalizirati in do katere meje? Kakšno naj sploh bo vlaganje države (zlasti ne bogate) vanjo? **Odgovor** na to vprašanje je **odvisen od koncepta**. Ali pri nas sploh imamo koncept npr. za varnost, za nadzorstvo, za kriminalno politiko, za policijo in še za kaj? Obstoječa zakonodaja ne rešuje konceptualnih vprašanj, kljub posameznim »izhodiščem zasnove nacionalne varnosti«. Do njih bo šele treba priti — čim prej, tem bolje. Kajti **brez koncepta ni racionalizacije**, oboje pa potrebujemo iz več razlogov. Zaradi svoje majhnosti in ogroženosti, zaradi stabilizacije družbenih razmer, zaradi produktivnosti in kakovosti vzdrževanja varnosti, zaradi specializacije v posameznih kontrolizmah, zaradi njihove uspešnosti in modernizacije in ne nazadnje tudi zaradi naše javnosti, ki je pri snovanju in napredovanju varnosti že zaradi demokracije ne gre držati ob strani.

Ker bo prišlo tudi do varnostnega koncepta Evrope, zlasti glede tega, kaj delati v zvezi s kriminalom in neredom, se moramo pripravljati, da ne bomo presenečeni nad morebitnim »vsiljevanjem« zamisli od drugod, kar se je že doslej pokazalo kot konfliktno in strankarskopolično problematično. Tudi novi nazori vnašajo dvome in ustvarjajo neenakost v pogledih na kako področje. Ker pa je **varnost tudi čustveno vprašanje, lahko zahteva toliko več racionalnosti**, še zlasti, če jo sproblematiziramo s pomočjo strankarstva in kolikor bolj je politizirana. Tudi zaradi tega je v »varnosti« veliko entropije in stroški zanjo večinoma ne prinašajo ustreznih koristi. Zato tudi vprašanje, kaj sploh počne »posebno delovno telo za uresničevanje Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije« (glej VI, Dopolnjevanje resolucije).

7. Nadzorstvo nad nadzorovalci nadzorovalcev

Vse sodobne, predvsem pa parlamentarne družbe, označuje razraščanje mehanizmov kontrolizacije, ki hkrati skrbe za različna področja varnosti, med katerimi je v prvi vrsti seveda tudi — notranja varnost. In več ko je »demokracije«, več je tudi kontrolizmov, ki naj bi jo vzdrževali. Zato bi lahko rekli, da **razvijanje različnih oblik demokratizacije družbe hkrati tudi povečevanje njenega nadzovanja**, bodisi z normativizacijo življenja v njej, bodisi s povečevanjem mehanizmov kontrole za najrazličnejša področja. Če se je mogoče strinjati s to trditvijo, potem bi lahko to stanje izrazili z enačbo: **demokratizacija je kon-**

trolizacija. In sicer predvsem kontrolizacija zaradi vzdrževanja demokracije. Kakorkoli bi to lahko bilo »*contradictio in adjecto*«, pa nam vsakdanja praksa kaže, kako v mali državici vneto posnemamo velike. Kajti pri nas ustanovljamo najrazličnejše mehanizme za različne možnosti nadzovanja, podobno kot jih imajo že drugje, pa jih doslej ali sploh nismo imeli, ali pa so delovali v drugačnih organizacijskih oblikah in morda le s podobnimi pristojnostmi.

Tako smo pri nas v novi državi ustanovili računsko sodišče, agencijo za plačilni promet, nadzorovanje in informiranje (prej SDK). Iz državnega pravobranilca samoupravljanja je nastal družbeni pravobranilec. Docela nova državna organa sta varuh človekovih pravic in urad za preprečevanje pranja denarja (v ministrstvu na finance). Hkrati velja posebej omeniti več parlamentarnih preiskovalnih komisij in še kakšen odbor zraven, s komisijo za peticije, Službo Vox predsednika vlade, poleg vseh tradicionalnih nadzorstvenih mehanizmov države kot so policija, tožilstvo, sodišča (redna, delovna, socialna, ustavno), organ za kaznovanje prekrškov, razne inšpekcije, carina, javni pravobranilec in mogoče še kaj. Prav tako niso neznane želje po ustanovitvi davčne policije, saj je navsezadnje neizpolnjevanje finančnih obveznosti, obhajanje tovrstnih predpisov, neprijavljanje in neplačevanje davkov, postalo že kar »nacionalni šport«. Ponuja se celo »minister proti korupciji«. (Erznožnik, M.: Ugibanja o koaliciji in spremembi vlade, Delo, 24. 12. 1994, s. 2) **Večina novih nadzorstvenih organov, ustanovljenih v zadnjih letih, je praktično zaradi nadzovanja drugih organov. Je torej kontrola kontrolizacije.** Z novimi kontrolnimi mehanizmi oziroma s tistimi za nadzorovanje drugih kontrolizmov se povsod po svetu izraža nezaupanje države (ali njene demokracije) v klasične oziroma tradicionalne kontrolizme, predvsem zaradi njihove neuspešnosti in kršitev pravic državljanov.

Z novimi nadzorstvenimi mehanizmi se želi podpirati in vzdrževati »pravno državo«, »vladavino prava« oziroma »law and order« in še kaj. Z njimi naj bi se upirali koruptivni praksi, neučinkovitosti tradicionalnih organov države, omogočali državljansko pritoževanje in ustvarjali možnost, **da bi država vendarle lahko nadzorovala samo sebe** in ne le državljanov. Tako se zoper etabliirano nasilje dopušča nadkontrola in zoper odločitve državnega menedžmenta omogoča, če že ne revizija, pa vsaj določeno poseganje zaradi sprememb, ki bi bile potrebne. Kolikor delovanje države ni omejeno samo s pravnimi pravili, pa njene pravice in dolžnosti nadzorujejo različni novi mehanizmi ali pa ji vsaj grozi možnost neke prav določene kontrole.

Urejanje nadzorstva nad nadzorstvenimi mehanizmi pa poteka pri nas tudi ob strankarskopolitičnem razmejevanju dejavnosti med parlamentom in vlado. Pri tem nastajajo nesporazumi, v čigavi pristojnosti naj bi bil kakšen od nadzorstvenih mehanizmov (npr. državno tožilstvo, agencija za plačilni promet itd.) in koliko avtonomnosti komu pustiti. Politična oblast nad kontrolizmi se še posebej kaže v tem, da se **politika vmešava v stroko** in da se nekateri mehanizmi nadzorstva žele vdinjati politiki ali se izpod pristojnosti vlade ponujati parlamentu, ker menijo, da sodijo bolj k oblasti oziroma k politiki in manj k vladanju ali upravljanju z državo. **Temeljni problem je v nerazumevanju, kdo je za kaj in komu je odgovoren.** To je zlasti očitno za nove »kontrolizme«, ki so tudi sami, poleg drugih, znova načeli ne le staro dilemo »Quis custodiet (ipsos) custodes«, ampak docela nov problem pri nas, ki bi ga opredelili z vprašanjem, kdo nadzoruje nadzorovalce nadzorovalcev.

S tem pa se hkrati izraža določen anahronizem predvsem novih kontrolizmov, ki še nimajo izoblikovanega sistema vrednot, ne svojih etičnih kodeksov, ki navsezadnje celo kadrovske sploh niso utrjeni in so se tudi v tem smislu čestokrat s težavo izvijali skozi parlamentarno obravnavanje. S kadrovskim »rešetanjem« jim je naš parlament marsikdaj že vnaprej izrekel nezaupanje in izrazil dvome v njihovo uspešnost, kar je gotovo najslabša napotnica, ki so jo mogli dobiti. Kajti vsak kontrolni mehanizem mora imeti, četudi je še tako uspešen, predvsem ugled v javnosti in zaupanje vanj.

Celovitost razmerij med kontrolizmi samimi in med njimi in politiko (z oblastjo) dokazuje pri nas, da še **nimamo ustrezne politične kulture.** Hkrati pa tudi, da naše nadzorstvo potrebuje čedalje več nadzorstva, ki naj bi ga obenem opravljalo vedno več nadzorovalcev. Ali to lahko pripišemo skrbi za demokracijo in za njen obstoj? Ni znano, kam to pelje in ali je naraščanje kontrolizacije resničen prispevek k demokraciji, še zlasti, če je z njima več stroškov kot koristi in ker je družbeni konformizem čedalje slabši.

8. Univerzalizacija varnosti in demokracije

Razvoj politične demokracije, zlasti v tranziciji, načinja poleg ostalega tudi prenekatera vprašanja oblikovanja kontrolnih mehanizmov. To toliko bolj, kolikor bolj bomo v mali državi z njenimi željami po »združevanju z Evropo« odvisni od globalizacije notranje varnosti in ne le samo od problematizacije domačih težav in stisk, od gospodarskih tja do kri-

minala. Svetovna ureditev, evrocentrični program in vrednote, ki jih danes z osebno svobodo, dostojanstvom posameznika in »svetostjo« prava izražamo na vsakem koraku in še posebej s težnjami (četudi samo političnimi) po omejevanju korupcije, samovoljnosti države, spoštovanju človekovih pravic in državljskih svoboščin, odpravljanju najrazličnejših diskriminacij in ksenofobije, z nezaupanjem v etatizem in centralizacijo (glej: regionalizacijo Slovenije) itd. že **zahtevajo globalne integracijske procese in medsebojno odvisnost** na širšem geografskem prostoru in z določeno stopnjo primerljivosti in usklajenosti. Na kontrolnem področju se to pri nas že kaže v posnemanju kontrolizacije kot je drugod v Evropi, ne glede na to, ali je to sploh potrebno ali ne. Zato smo priče »globalizaciji«, ne le pri kontrolni dejavnosti, ampak tudi glede »notranje varnosti«, vsaj v smislu prilagajanja standardom, ki se uveljavljajo tudi drugod. Ali je to načrten proizvod domače pameti, ali pa samo zgledovanje od zunaj, niti ni toliko pomembno. Toda važno je tudi spoznanje, da moramo vendarle **ohraniti nujno potrebno raven regionalizacije in fragmentacije**, že zaradi lastne identitete in subjektivitete.

Globalizacijo in evropeizacijo na kontrolnem področju nam gotovo narekujejo problemi notranje varnosti s kriminalom in drugo deviantnostjo vred, zaradi katerih se, če že ne uvajajo novi, pa vsaj utrjujejo obstoječi kontrolizmi. Toda, ob tem se vendarle velja vprašati, kakšne mehanizme za vzdrževanje potrebnega konformizma sploh potrebujemo in koliko, da bi imeli željeno stopnjo kulture kontrolizacije in da ne bi krepili predvsem samo državne represije, pri tem pa pozabljali na vse druge, zlasti alternativne možnosti upravljanja z družbeno disciplino. Morda pa ni nujno, da nas že samo **majhnost sili v etatizem in centralizacijo?** Kajti, lokalna samouprava, kot njeno nasprotje, nam vendarle daje možnosti za nekoliko drugačno ravnanje z odklonskostjo in varnostjo kot ju omogoča samo država. Že zato se samo od sebe ponuja vprašanje, ali ni **čedalje višja stopnja kontrolizacije nevarnost za demokracijo** in ali ni že tale naš »net widening« sam, brez ustrezne politike in strategij, ogrožujoč dejavnik, ki brez selektivnosti ter informacijske in znanstvenoraziskovalne podprtosti pomeni grožnjo tudi demokraciji in ne le kriminalnemu oziroma deviantnemu svetu, ki mu je namenjen. Torej smo zaradi določene deviantne manjšine in preteče nevarnosti ne le ogroženi, ampak tudi sumljivi vsi. Naš čas gotovo spreminja razmere, toda prav zato bi morali usklajeno dojemati vse parametre, ki ga predstavljajo. Notranja varnost in demokracija nista med nepomembnimi.

Rokopis končan 19. decembra 1994.

Control views in internal security and democracy

Janez Pečar, L. L. D., Professor of Criminology, Rozmanova 2, 61000 Ljubljana, Slovenia

The internal security of Slovenia depends above all on the situation in the new state. It is not possible to expect the development of democracy without security. While the current starting-points rely above all on police and intelligence activities, taking into account also some other possibilities, they neglect private security and various forms of citizens' self-organized protection. In addition, Slovenia is, on the one hand, still without proper policies of control of deviancy, maintenance of security and adequate strategies, and on the other, its politicians attempt to dominate the state control mechanisms, in spite of the desirability of the depoliticization of some of them.

By private security, self-organized protection of citizens and the development of local self-government, new views on security have emerged and given rise to its gradual privatization. In view of this, it is possible to expect a certain dichotomy between state and private in the sphere of security also in Slovenia and gradually conferring care for security to citizens, as was the practice in the former Yugoslavia, only that was also ideologically coloured. With the deetatization of security

and control, there has arisen a need for alternative models, in which people have never been particularly inventive and creative, especially in relation to prevention.

The state is at this moment strengthening and widening its control mechanisms on the one hand and, on the other, centralizing its security system and making it bureaucratic and state organized. It does not pay very much attention to the rationalization and productivity of control, in spite of the processes of democratization and concern for human rights. With the increasing democracy and state-organized control, the question arises of whether more democracy in the new independent state indeed requires also more state control and for how long time. »Net widening« in state control is certainly not an essential basis for democracy, particularly in regard to the universal character and globalization of security and democracy.

Key words: politics, democracy, internal security, social control, private security, local self-government

UDC 351.74:342.34

LITERATURA

1. Debelak, Slavko: Vloga institucionalnih mehanizmov pri zagotavljanju varnosti družbe — države. *Strokovni bilten* 9 (1990) 1, s. 34—40.
2. Findlay Mark/Zvekić, Uglješa: *Alternative Policing Styles*. Boston, UNICRI, Kluwer, 1993, 288 s.
3. Fogel, David: *Policing in Control and Eastern Europe*. Helsinki, Heuni 1994, 189 s.
4. Holdaway, Simon: Cooperation and the management of policing in Europe. *European Journal on Criminal Policy and Research* 1—4 (1993) s. 52—70.
5. Jeglič, Peter: Varnost kot sistemska funkcija ... *Strokovni bilten*, posebna izdaja (1989), s. 8—19.
6. Lommel, Célestin: L'Europe de 1993 et la criminalité sans frontières? *Revue internationale de criminologie et de police technique* 45 (1992) 3, s. 317—327.
7. Normandeau, André: Une perspective nouvelle sur la formation des policiers pour l'an 2000. *Revue internationale de criminologie et de police technique* 46 (1993) 3, s. 492—499.
8. Rebscher, Erich: Polizeisysteme in Europa. *Kriminalistik* 47 (1993) 4, s. 215—218.
9. Schenk, Dieter: Bekämpfung der Kriminalität von Morgen. *Der Kriminalist* 24 (1992) 7—8, s. 302—305.
10. Stümper, A.: Die Polizei auf dem Weg in das Jahr 2000. *Kriminalistik* 33 (1979) 6, s. 254—258.
11. Szabo, Denis: Crime and justice in the year 2000. *Revue internationale de criminologie et de police technique* 44 (1991) 3, s. 279—298.
12. Szabo, Denis: La police et la public: Images et réalités. *Revue internationale de criminologie et de police technique* 32 (1979) 1, s. 21—3, 2, s. 143—163.
13. Tavčar, Nuša: Cilj — moderno in racionalno organizirana policija. *Varnost*, 40 (1992) 23—24, s. 1—4.
14. Varnostna vprašanja na poti v Evropsko skupnost. *Varnost*, 40 (1992) 20, s. 1—4.
15. Wells, Ch. B. et al: Strategic planing: management style of the future. *The Police Chief* 61 (1994) 1, s. 48—49.